

Голові спеціалізованої вченої
ради ДФ 20 051.053
Прикарпатського національного
університету імені Василя Стефаника

доктору історичних наук, професору,
завідувачу кафедри історії України
і методики викладання історії
Райківському Ігорю Ярославовичу
(76000, м. Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 57)

РЕЦЕНЗІЯ

**кандидата історичних наук, доцента кафедри історії України і
методики викладання історії**

**Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника**

**Королька Андрія Зіновійовича на дисертаційну роботу
Олійника Олега Васильовича**

«Діяльність Червоного Хреста у Галичині в I половині XX ст.»

**Подану на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 032 Історія та археологія
(галузь знань 03 Гуманітарні науки).**

Актуальність дослідження. В умовах повномасштабних бойових дій на території України важливим є дослідження діяльності Червоного Хреста. Дисертація дозволяє прослідкувати певні паралелі роботи організації в Галичині з функціонуванням медичних інституцій в сучасній Україні в умовах повномасштабної війни. Наявність великої кількості переміщених осіб, проблема перетину цивільним населенням лінії фронту, питання обміну полоненими вимагають ефективної організації роботи і взаємодії українських

та міжнародних гуманітарних організацій. Більшість із цих проблем також були пріоритетними напрямками діяльності Червоного Хреста у Галичині в першій половині ХХ ст. Тому на сьогодні важливим є розгляд як позитивних, так і негативних тенденцій у функціонуванні структур Червоного Хреста впродовж двох світових війн та польсько-українського конфлікту у Галичині.

Ступінь наукової обґрунтованості результатів, сформульованих в роботі, їх наукова новизна. Наукова новизна роботи зумовлена поставленими завданнями та результатами їх розв'язання, які передбачають комплексний та всебічний аналіз організації Червоного Хреста у Галичині в першій половині ХХ ст. Структура дисертаційної роботи є логічною та спрямованою на вирішення сформульованих дисертантом дослідницьких завдань. Дисертаційна робота побудована за проблемно-хронологічним принципом і складається зі вступу, чотирьох розділів, які містять одинадцять підрозділів, висновків, списку використаних джерел (459 позицій) і додатків (10 найменувань).

Практичне значення наукових результатів полягає у вивченні механізму діяльності організації Червоного Хреста в складних історичних обставинах та формування комплексного уявлення про суть роботи даних організацій; запозиченні позитивних практик діяльності товариства під час військових дій, в боротьбі з епідемічними хворобами, подоланні гуманітарних катастроф та взаємодії з населенням. Разом з тим, дозволяє уникнути повторення негативного досвіду у вказаних сферах роботи.

Структура і зміст дисертації. Дисертація О. В. Олійника складається з анотації, вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації – 283 сторінок.

Робота відзначається широкою джерельною базою. Дисертантом було використано матеріали 11 центральних і місцевих архівних установ України та Республіки Польща (більше вісімдесяти позицій цієї групи джерел). Репрезентативною відзначається представлена тогочасна газетна періодика (більше двохсот позицій списку використаних джерел). Це свідчить про скрупульозний підхід до збору інформації при написанні дисертаційної роботи.

Методологія дослідження задля досягнення мети та виконання поставлених завдань передбачає використання принципів історизму, наукової об'єктивності, всебічності, послідовності, проблемно-хронологічний і системний підходи. У роботі застосовано загальнонаукові, історичні та спеціальні методи дослідження: евристики, аналізу і синтезу, дедукції та індукції, класифікації, хронологічний, синхронний, періодизації, статистичний.

Висвітлення проблеми дисертант вважає найбільш доречним почати з розгляду процесу становлення Австрійського товариства Червоного Хреста. Такий підхід, на нашу думку, дозволяє дослідити витoki червонохресного руху на території Галичини і відповідно зрозуміти зумовленість специфіки його подальшого розвитку. В роботі акцентується увага на питанні функціонування окремого Галицького відділу Червоного Хреста на теренах краю. Слід відзначити детальне висвітлення автором великої кількості культурних мистецьких заходів, спрямованих на підтримку Червоного Хрест в період Першої світової війни, що демонструє широку зацікавленість і залученість суспільства до роботи організації.

Проте, О. Олійник висуває твердження, що у рамках специфічної структури Австрійського Червоного Хреста (наявність окремого автономного Галицького відділу) проявився польсько-український конфлікт. Дисертант обгрунтовано доводить тезу про домінуюче становище представників польської громадськості у місцевій філії товариства і відповідно негативне сприйняття цього факту галицькими українцями. У підрозділі 2.2. чимало уваги присвячено функціонуванню різних медичних установ товариства, подано відомості про місцевості, де працювали госпіталі та санітарні колони Червоного Хреста.

У підрозділі 2.3. детально подані відомості про структуру, ресурсні можливості та розташування лікувальних закладів Російського Товариства Червоного Хреста. Дисертант зазначає, що дана організація на відміну від австрійського товариства, розгорнула свою діяльність на ворожій території, і тому не могла отримати підтримку від місцевого населення. Також в дослідженні акцентується увага на функціонуванні обох товариств в рамках

багатонаціональних монархій і отриманні сприяння від представників правлячих династій, які були їхніми покровителями.

У третьому розділі дисертації О. Олійник висуває твердження про формування у міжвоєнний період організацій, які відмінні від попередніх структур такого типу. Дисертант підкреслює, що після завершення Першої світової війни відбувався процес створення товариств Червоного Хреста. В Галичині, яка була ареною протистояння між поляками і українцями, свою діяльність практично одночасно розгорнули відділи Польського і Українського Червоного Хреста. У підрозділі 3.1. детально висвітлено всі труднощі, які виникли в процесі формування структур Українського Червоного Хреста. Автор відзначав значні обсяги фінансової допомоги надані товариству урядом УНР. В роботі акцентується увага на значній підтримці організації мешканцями краю. З іншого боку, в роботі вказується, що через обмеженість ресурсів Український Червоний Хрест у повній мірі не міг боротися із значним поширенням епідемічних хвороб. Дисертант також наголошує на тому, що в умовах бойових дій Червоний Хрест значно менше приділяв уваги гуманітарному забезпеченню місцевого населення.

О. Олійник на основі документації Польського Червоного Хреста висловлює твердження про те, що місцеве українське населення сприймало його як польську заполітизовану структуру. У роботі відзначається, що товариство не могло розраховувати на значні пожертви через складну економічну ситуацію. Браком ресурсів пояснюється обмеженість дій ПЧХ в процесі подолання наслідків цілого ряду руйнівних повеней на теренах краю. Автор притримується думки про те, що допомога, яку Радянський Червоний Хрест надавав населенню Галичини постраждалому від цього стихійного лиха мала яскраво виражений пропагандистський характер. В роботі детально розглядається реакція Міжнародних та Польських організацій Червоного Хреста на звернення про правопорушення представників влади під час «пацифікації».

У четвертому розділі висвітлений процес відновлення діяльності Українського Червоного Хреста в 1941 р. (підрозділ 4.1.). Дисертант відзначає,

як один із головних напрямків роботи товариства – надання допомоги особам, звільненим з німецьких таборів військовополонених. Також в роботі охарактеризовано особливості взаємодії організації з представниками окупаційної влади та місцевим населенням. У підрозділі 4.2. розкрито специфіку діяльності Червоного Хреста в умовах підпілля. Аналізуючи діяльність Радянського Червоного Хреста в Галичині (підрозділ 4.2.) О. В. Олійник відзначає орієнтованість цієї організації на кількісні показники та часто формальний характер членства в ній.

Відомості про дотримання академічної доброчесності. В дисертаційній роботі О. В. Олійника не виявлено ознак академічної не доброчесності.

Зауваження до дисертації. Попри вцілому позитивну оцінку до дисертації є ряд зауважень та побажань:

1. Дисертант у підрозділі 3.1. «Український Червоний Хрест в період ЗУНР» на с. 115–116 висвітлює процес формування структур Українського Червоного Хреста впродовж листопада 1918 р., проте, на с. 117 О. Олійник вказує, що «27 лютого 1919 р. на I Загальних зборах Українського Червоного Хреста в м. Станиславові в присутності значної кількості містян було прийнято рішення про заснування в Західній області УНР (відділу Українського (Київського) Червоного Хреста, організацію якого було доручено очолити О. Приймі. На зборах вибрано членів управи та затверджено поділ на чотири секції». Таким чином, висловлене автором міркування про фактичну діяльність УЧХ ще в листопаді 1918 р. викликає певні сумніви.

2. У підрозділі 3.2. «Функціонування структур Червоного Хреста у Другій Речі Посполитій» слабо представлена тогочасна польськомовна газетна періодика.

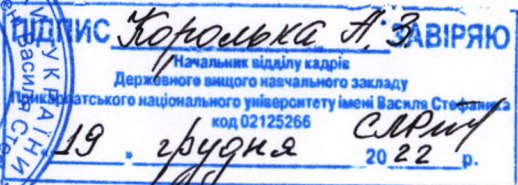
3. У цьому ж підрозділі на с. 147–148 автор розглядає процес надання допомоги Польським Червоним Хрестом біженцям з СРСР в 1930–1931 рр. Але чомусь дисертант не торкається питання про можливе надання цією інституцією допомоги біженцям під час Голодомору 1932–1933 рр. на території Радянського Союзу.

4. Подані «Додатки» не достатньо відображають концептуальну наукову новизну дисертаційної роботи. У «Додатках» доречно було б подати свої власні підготовлені таблиці, синтезовані статистичні відомості, діаграми, схеми, які почерпнуті, до прикладу, з неопублікованих архівних матеріалів чи матеріалів тогочасної газетної періодики та вами проаналізовані чи інтерпретовані.

5. У подальших дослідженнях необхідно детальніше розглянути медичну та гуманітарну сфери діяльності Австрійського і Американського Червоного Хреста на території Галичини та їх співпрацю з місцевими органами влади.

Висновок щодо відповідності дисертації встановленим нормам.
Дисертаційна робота Олійника Олега Васильовича «Діяльність Червоного Хреста у Галичині в I половині XX ст.» за змістом, формою викладу та отриманими результатами є оригінальним авторським дослідженням, що відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12 січня 2017 р. (зі змінами) «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами від 21 березня 2022 р. № 341)). Подана дисертаційна робота є завершеною працею, в якій отримано нові обґрунтовані результати, що мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення, а її автор Олійник Олег Васильович заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки за спеціальністю 032 Історія та археологія.

Рецензент:
кандидат історичних наук,
доцент кафедри історії України
і методики викладання історії
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника

А. З. Королько